

FORN VÄNNEN

JOURNAL OF
SWEDISH ANTIQUARIAN
RESEARCH

Nya grävningar i Novgorod

Arne, Ture J.

Fornvännen 33, 364-366

http://kulturarvsdata.se/raa/fornvannen/html/1938_364

Ingår i: samlraa.se

glasflusspärla med klarblå, glasyrartad yta, starkt nött,
 glasflusspärla, röd,
 järnpincett(?), fragmenter,
 lerkärl, några bitar av grovt gods, formen troligen enkel.

Inga spår av skelettet anträffades, ej heller några spår av ett hästskelett. Huruvida verkligen en kammare funnits i denna grav kunde icke avgöras.

Genom överensstämmelse med Valsgårde 4 beträffande tennstiften på remtyget torde denna grav kunna dateras till samma tid, 900-talets mitt. Grav 39 överensstämmer nära med den ovan anförda Tunbygraven, vilken i sin tur innehåller ett selbågskrön av samma typ som Vendel IX, av Arne senast (Das Bootgräberfeld von Tuna in Alsike) daterad till tiden 900—950. De anförda Birkagravarna, vilka innehålla hängsmycken av samma typ som i grav 58, tillhöra tiden 800-talets senare hälft (enl. benäget meddelande av H. Arbman).

Fynden ha i SHM inv. nr 20 038.

Erik Floderus

NYA GRÄVNINGAR I NOVGOROD

Åren 1932 och 1934 utfördes i staden Novgorod grävningar av stort intresse. Som bekant ligger staden på ömse sidor om floden Volchov. På västra sidan befinner sig intill floden den gamla borgen (detinjets); den östra sidan kallades fordom Handelssidan, och där var på sin tid nordbornas faktori (sedermera Gotenhof) beläget. Staden indelades i flera stora områden (kontsy). På Handelssidan lågo Plotnitskij konjets (timmermanskvarteret) och söder därom Slavenskij konjets (Slavenskij cholm) eller Slavna. I sydligaste delen av detta kvarter nära Eliaskyrkan utfördes grävningarna av M. Karger, A. Artsichovskij och L. Golubev.

Härvid kunde man urskilja tre lager, det översta tillhörande 1600—1900-talet, det mellersta 1400—1600-talet och det understa 1000—1400-talet. Sistnämnda lager anträffades på ett djup av 120—220 cm, ibland ännu djupare. Här fanns mycken keramik av samma typ som i kurganerna med linje- och vågornament, samt bitar av glasarmband. Vidare innehöll detta lager tre skikt av timrade bostäder. I mitten kunde man framgräva en hel fyrkantig stuga av liggande timmer från 1100-talet. Denna hade tydligen tillhört en skomakare, att döma av de tusentals läder- och skoresterna. Bredvid stugan stod en kista 135×100×60 cm med kalk för garvning av hudar, vilket visade, att skomakaren samtidigt utövade garvaryrket. Av Novgorods skrivarebok vet man, att på 1500-talet låg just i denna trakt skomakarens gata.

Något djupare och söder om nämnda stuga låg en mindre, fyrkantig byggnad av liggande stockar, förmodligen ett skjul. I närheten funnos resterna av en hampoljepress. Söder härom och begränsande dessa byggnadslämningar låg en stenmur, som torde ha anlagts i förra delen av 1300-talet (antagligen 1335).

Fynden av lerkärlsbitar och husdjursben uppgingo till omkring 80 000.

För övrigt märktes nättyngher av lera, sländtrissor, armband och pärlor av glas, bärnstenspärlor, tre dubbelkammar av ben, en yxa av vikingatidstyp, en spjutspets, en pilspets och några broddar, 4 ovala eldstål, haspar, märlor och knivar.

Många av dessa äldre föremål överensstämna nära med dem vi känna från vår egen vikingatid.

I de övre lagren hittades mynt, ikoner av koppar och sten, armband av metalltråd m. m., tillhörande 1300- och 1400-talen, samt vidare yngre keramik.

På bekostnad av Novgorodmuseet organiserades 1935 en arkeologisk expedition till Novgorodtrakten under ledning av V. I. Ravdonikas. Man sysslade huvudsakligen med undersökningar av Rjurikovo gorodišče, belägen 2 km söder om Novgorod på Volchovs högra strand. Redan 1934 hade en mängd intressant material framgrävts av M. K. Karger, härstammande ända från yngre stenålder och fram till storfurstarnas tid, men dessa utgrävningar hade blott berört ett ringa område. Nu undersöktes ytterligare 124 kvm intill det förut undersökta området.

Det översta amorfa lagret av 1,40 m tjocklek innehöll massor av djurben samt keramik med våglinjeornament, tillhörande storfurstetiden, d. v. s. 1000—1100-talen. På några lerkärl funnos stämplor. Talrika voro resterna av glasarmband, kammar, blystämplor, skiffersländtrissor, vävtyngder av lera och sten, järnredskap och stycken av järnslag.

Under detta lager fanns ett annat av uttvättad flodsand, c:a 0,30—0,50 m tjockt, med fynd från samma tid som det ovan liggande.

Djupare ned låg ett lerlager med grovt modellerad keramik, föremål av ben och järn m. m., tillhörande 800- och 900-talet.

I nordost påträffades i detta lager rester av ett trähus av 5×5 m storlek jämte mängder av fisk- och andra djurben samt grov keramik, vidare stenar till en hård, som låg i husets sydöstra hörn. Fynd av benredskap, vävtyngder och järnredskap gjordes likaledes i huset. På vissa ställen voro lagren mycket omblandade genom flodens inverkan, och här hittades också neolitiska fynd inblandade.

Under ett lager av ljusbrun lera, utan fynd, 0,20—1 m tjockt, anträffades slutligen enstaka bitar av neolitisk keramik. Ännu djupare fanns återstoden av en neolitisk boplatz med gropkeramik, flint- och skifferredskap, bärnstensföremål och benredskap.

Tidigare har man i Rjurikovo gorodišče påträffat ett svärd, en yxa, »slaviskt» lergods, hjärtformiga och kvadratiska bronsbeslag till bälte samt ett hängsmycke med djurhuvuden böjda åt sidorna.

Namnet Rjurikovo gorodišče antyder, liksom sägnen, att Rurik först slagit sig ned på denna plats. De äldsta fynden — fränsett de neolitiska — härröra också från 800-talet.

Märkligt nog känner man ännu inga fynd i själva Novgorod äldre än år 1000. Det torde dock ej vara omöjligt att längre mot norr i närheten av floden göra sådana upptäckter, och likaledes uppe på borgen i närheten

av Sofiakatedralen. I varje fall torde knappast några fynd göras, som äro äldre än nordbornas ankomst. Först om sådana göras, kan man påstå, att här tidigare fanns ett slaviskt samhälle av någon betydelse. Egenomligt nog har man ju inte heller i Kiev funnit några föremål, som kunna antyda, att här legat en stad, tidigare än nordbornas uppträdande på platsen.

För kännedomen om ovanstående grävningsundersökningar hänvisas till:

A. Artsichovskij och V. Rybakov, Grävningarna i Slavna i Novgorod.

G. P. Grozdilov, Den arkeologiska expeditionen till Novgorod (Sovjetiska Archeologia III och I).

T. J. Arne

HARALD THOMASSON

IN MEMORIAM

Läroverksadjunkten Harald Thomasson i Göteborg avled den 31 oktober 1937 i en ålder av endast 44 år. Därmed avslutades, mänskligt att döma mycket för tidigt, en forskargärning, som på kvartärgeologiens och den därtill nära gränsande stenåldersarkeologiens fält redan burit rika frukter och som utlovade ännu mera.

Thomasson ägnade många år av sitt verksamma liv åt en planmässigt upplagd revidering av det stora och invecklade problemkomplex, som heter Östersjöns senkvartära historia. Denna utredning, som resulterat i några viktiga, preliminära avhandlingar av hans hand, bland vilka här särskilt kunna nämnas »Baltiska tidsbestämningar och baltisk tidsindelning vid Kalmarsund» 1927 och »Äldre baltiska skeden» 1935, var ännu på långt när icke avslutad, när döden ryckte pennan ur hans hand. För stenåldersforskningen voro dessa undersökningar av stort värde och man motsåg på detta håll med stort intresse hans sedan länge utlovade publicering av Kolmårdsområdets strandlinjer och andra delar av hans stort anlagda baltiska forskningar. Sedan han som lärare förflyttats till Västsverige upptog han med sin sedvanliga energi och grundlighet ett nytt viktigt och hittills mycket ofullständigt utrett problemkomplex på sitt arbetsprogram, nämligen västkustens senkvartära nivåförändringshistoria. Ett betydande bidrag till dessa problems lösande lämnade han i sin stora utredning av Sandarnaboplatsens tidsbestämning och de därmed sammanhängande frågorna 1934. Ett preliminärt resultat av hans tragna fältarbeten på västkusten föreligger i uppsatsen »Åldersgrupperingen inom västsvensk stenålder» 1936.

Thomasson kom helt naturligt under sina strandlinjestudier även in på rent arkeologiska frågeställningar. Tillsammans med T. Engström har han utfört ett resultatrikt fältinventeringsarbete i Bråviksområdet, som medförde upptäckten av en mängd nya stenåldersboplatsslokaler och utmynnade i ett preliminärt framläggande i tryck (tillsammans med Engström) av dessa resultat (»Ett boplatssområde i Kvarsebo socken» samt